

традиційно на її території та нелегальної міграції.

Підбиваючи підсумки, можна зазначити, що категорія „міжетнічна толерантність” визначається з позицій різних наукових підходів і фахівцям покищо не вдається звести її суть до якоїсь однієї характеристики. А це означає, що міжетнічна толерантність – це складний багатоаспектний та багатокомпонентний суспільний динамічний феномен, який потребує подальшої уваги науковців. Крім того український соціум, з огляду на свою поліетнічність вимагає змістовного розвитку та виховання принципів міжетнічної толерантності молодого покоління, а відтак нагальним завданням освітян є розробка універсальної методики супроводу виховання міжетнічної толерантності.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Асмус В.Ф. Античная философия. – М.: Высшая школа, 2001. – 400с.
2. Гуренко О.І. Етнічна толерантність та методи її вивчення. [Електронний ресурс] / О. І. Гуренко // Проблеми сучасної педагогічної освіти: педагогіка і психологія. Збірник наукових праць Кримського гуманітарного університету – № 19. Ч. 1. – 2008 р. – Режим доступу :http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pspo/2008_19_1/doc_pdf/Gurenko_st.pdf.
3. Довідник міжетнічної толерантності /упоряд. Н.Ю.Ротар; за ред.. А.М. Круглашова. – Чернівці: Видавничий дім «Букрек», 2011. – 232 с
4. Етнічний довідник / [Електронний ресурс] Режим доступу <http://etno.uaweb.org/glossary/t.html>
5. Уил Кимлика. Либеральное равенство[Електронний ресурс]– Режим доступу: <http://kant.narod.ru/kymlicka.htm>

6. Леви-Стросс К. Раса и история // Леви-Стросс К. Путь масок. – М., 2000. – 400 с.
7. Локк Дж. Послание о веротерпимости // Локк Дж. Сочинения: В 3 т. М., 1988. – Т. 3. – 669 с.
8. Риэрдон Б. Э Толерантность – дорога к миру / Б. Э. Риэрдон. – М.: Изд-во "Бонфи", 2-1. – 304 с.
9. Словарь по этике / Под. ред. А.А. Гусейнова и И.С. Кона. – 6-е изд. – М.: Политиздат, 1989. – 447 с.
10. Солдатова Г. У., Шайгерова Л. А., Шарова О. Д. Тренинг «Учимся толерантности» // На пути к толерантному сознанию / под ред. А. Г. Асмолова. М.: Смысл, 2000. – С.177-239.
11. Толерантність [Електронний ресурс] // Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki>
12. Уолцер М.О Терпимости. М.: Дом интеллектуальной книги, 2000. – 96 с.
13. Черняева Т.В. Индивидуально-психологические детерминанты конфликтного поведения студентов вуза. Дисс... канд. псих. наук. Ярославль, 2008. [Електронний ресурс] Режим доступу <http://www.disscat.com/content/individualno-psikhologicheskie-determinanty-konfliktного-povedeniya-studentov-vuza>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Тишик Ірина Сергіївна – викладач кафедри Права Придунайської філії МАУП, аспірантка кафедри педагогіки і освітнього менеджменту факультету педагогіки та психології Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Коло наукових інтересів: професійна підготовка майбутніх викладачів, міжетнічні взаємини, міжконфесійні відносини християнських церков України.

УДК 37.018.1:173

ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА СУЧАСНОЇ МОЛОДОЇ СІМ'Ї

Світлана ТОМАШЕВСЬКА (Кіровоград)

Постановка проблеми. Сім'я – це соціальна група, яка складається з об'єднаних шлюбом чоловіка та жінки і їхніх дітей. Будучи складовою частиною будь-якого суспільства, вона віддзеркалює його економічні, моральні й духовні надбання, цінності і суперечності на кожному етапі історичного й культурного розвитку. Наразі під впливом різючих економічних перетворень, демографічних проблем, політичних і культурних змін поглиблюється дезорганізація життєдіяльності й функціонування сучасної сім'ї. Таким чином формується нездоровий морально-психологічний клімат, який негативно впливає на духовність сім'ї, формування ціннісно-орієнтаційної бази, виховання нових поколінь.

Особливо важко сплески кризових явищ у суспільстві переживає молода сім'я (тут слід розуміти подружню пару, де вік чоловіка та жінки або одного з них не перевищує 28 років). Гострі проблеми матеріально-економічного та житлово-побутового характеру, невизначеність щодо майбутнього, матеріальна та психологічна неготовність до сімейного життя, не кажучи вже про свідому активну громадську діяльність, негативно позначаються на внутрішньосімейних процесах, стилі й характері стосунків між членами сім'ї, взаєминах з суспільством і оточуючим середовищем, вихованні дітей, на культурно-політичній і демографічній ситуації. Проблема функціонування, життєдіяльності і життєтворчості сучасної молоді сім'ї нині є

однією з ключових у педагогічній науці. Особливо слід виокремити питання педагогічної культури подружжя, адже саме від цього залежить стиль, характер і напрям виховного впливу на дітей, а отже і те, яким буде суспільство в майбутньому.

Аналіз актуальних досліджень. До питання ролі особистостей батьків, специфіки їхнього світогляду, моральних і ціннісних переконань, культурного та педагогічного рівня у вихованні дитини звертались педагоги-класики К.Д. Ушинський, М.П. Дубінін та багато інших. Їхню працю продовжили сучасні педагоги-практики Ю.П. Азаров, К.Й. Щербакова, Г.І. Григоренко, А.І. Кузьмінський, В.Л. Омеляненко та ін.. особливо цінними для нас є напрацювання таких відомих вчених, як Т. Алексєєнко, О. Безпалько, І. Гребенніков, З. Зайцева, І. Зверева, І. Кон, В. Кравець, А. Рацул, Г. Лактіонова, Л. Міщик, Р. Овчарова, які займалися дослідженням проблеми становлення та розвитку сім'ї, педагогічної культури батьків, просвітницької роботи з молодими сім'ями.

Значний внесок у розробку теоретико-методологічних аспектів досліджуваної проблеми здійснили європейські та американські педагоги і соціологи І. Максвел, С. Гудман, Л. Давідофф, К. Кволс, Дж. Келлі, Р. Кемпбелл, Л. Поллок, М. Янг та ін.

Та, оскільки суспільство не стоїть на місці, зазнаючи постійного розвитку, а разом з ним оновлюється і інститут сім'ї, то зупинятись на вже наявних практичних і теоретико-методологічних дослідженнях і розробках є не доцільним.

Мета статті: здійснити аналіз стану розвитку сучасної молоді сім'ї та визначити педагогічні проблеми, з якими наразі зіштовхується нове подружжя; а також дослідити складові, параметри та рівні сформованості педагогічної культури молодих батьків.

Виклад основного матеріалу. Сім'я є своєрідним центром і основним компонентом системи соціального формування нової особистості, її свідомості, характеру. Даний процес відбувається під впливом психологічної атмосфери, що панує в сімейному колі (почуття любові і дружби, поваги і довіри, наявність взаємної підтримки між батьками, між ними і дітьми). З огляду на це, сім'я розглядається не лише як осередок суспільства, але і як головний чинник реалізації природних задатків і здібностей особистості, залучення її до культурних традицій і надбань, духовно-релігійних і моральних цінностей нації [2, с. 15].

Рівень, спрямованість і результативність виховного впливу сім'ї на підростаюче покоління залежить від ступеня усвідомлення

подружжям об'єктивних і суб'єктивних складнощів, що чекають на них в процесі спільної життєдіяльності й виховання дітей, та загальної готовності батьків до нової соціальної ролі й виховної діяльності. Невідповідність чоловіка і жінки даним вимогам призводять до того, що створена ними сім'я зіштовхується з реально існуючими труднощами [3, с. 116]. Вони проявляються зокрема у не умінні членів подружжя правильно спілкуватися між собою і з власними дітьми. Це є однією з причин швидкого розпаду молодих пар і розлучення сімей. Конфлікти між людьми в основному виникають через неправильну поведінку членів подружжя, небажання розуміти один одного, поступатися власними поглядами, йти на компроміси. У результаті виникає апатія, неприязнь одне до одного, навіть агресивна налаштованість, що супроводжується травмуванням власного душевного стану та психіки дітей, з'являються стресові стани, загострюються конфліктні ситуації (навіть цілком безпідставні). Відбувається руйнація сім'ї: колишні закохані віддаляються один від одного і розлучаються. Розлучення має негативні наслідки – різні для тих, хто розлучається, для дітей і для суспільства. Варто зазначити, що наслідки розлучення для дітей психологічно набагато важчі ніж для самих батьків [4, с. 230].

На стан розвитку сучасної молоді сім'ї суттєво впливає і внутрішньосімейне спілкування, а саме: скорочення тривалості і збіднення змісту спілкування, нестача уваги, поступове зникнення форм сумісної діяльності чоловіка і дружини, батьків і дітей, падіння рівня зацікавленості членів сім'ї у спільному спілкуванні, роботі, дозвіллі. На зміну повноцінному внутрішньо сімейному міжособистісному спілкуванню приходять вузькопрагматичні форми взаємин, як от догляд за дитиною, а не її виховання та ін.. Поряд з цим відбувається підвищення рівня вимогливості батьків один до одного і до дітей, що поступово формує в сім'ї взаємини наказового типу за алгоритмом «вимога (наказ) – виконання (безумовне підкорення)». Це провокує не лише розлад між подружжям, а й порушення психологічного розвитку дитини: з'являється невпевненість у своїх силах, стійке емоційне неблагополуччя, негативізм, афективні реакції, неприйнятні форми самоствердження та інші негативні наслідки.

Труднощі в сім'ї виникають не лише через морально-психологічну неготовність молодих людей до виконання подружніх і батьківських обов'язків, а й у результаті нестабільності соціально-економічної ситуації сьогодення; відсутності необхідних (часто навіть мінімальних) психолого-педагогічних знань та

навичок толерантного міжособистісного спілкування, вирішення проблемних ситуацій, догляду за дитиною; невідповідності між внутрішніми переконаннями, бажаннями, особистісною спрямованістю і новим соціальним статусом; між вимогами нової соціальної ролі (подружжя, батьків) і готовністю до її виконання [3, с.115-116].

Зазначені труднощі внутрішньосімейних взаємин сприяють загостренню педагогічних проблем, з якими зіштовхується практично кожна сучасна молода сім'я. Серед таких проблем найбільш значущими є наступні:

- недостатня готовність молодих батьків до виконання подружньої ролі (що було проаналізовано вище);

- практична неготовність до виконання виховної функції, як наслідок наявності обмежених знань з вікової педагогіки, психології та фізіології, що криється у відсутності елементарних навичок догляду та вмінні спілкуватися з дітьми;

- відсутність у батьків єдиної чітко визначеної стратегії виховання дитини, не усвідомлення ними необхідності спільного дотримання такої стратегії;

- некритичне ставлення молодих батьків до особистої педагогічної діяльності (тобто виховного впливу на дитину) та не сформованість здатності до прогнозування ходу та наслідків виховного процесу в сім'ї;

- невміння батьків користуватися всім різноманіттям широкого спектру методів сімейного виховання дітей дошкільного віку;

- недооцінка молодими батьками етапу дошкільного віку в розвитку особистості;

- наявність педагогічно недоцільних дій та вчинків у поведінці батьків, що провокує відповідну поведінку дітей, негативно впливає на їх первинну соціалізацію, викликає схильність до асоціально спрямованих субкультур, тощо;

- потужний вплив засобів масової інформації, масової культури та індустрії розваг на формування особистості дитини [5, с.14-15].

Наявність та гострота окреслених проблем безпосередньо залежить від рівня сформованості педагогічної культури сім'ї, тобто самих молодих батьків, що є складовою частиною їхньої загальної культури. Під даним терміном мається на увазі педагогічна підготовленість і зрілість батьків як вихователів, що проявляється у реальних позитивних результатах організованого ними в сімейному колі виховного процесу. Тобто, це складне, інтегративне, динамічне особистісне утворення, яке визначає тип, стиль і способи поведінки батьків у виховній діяльності. Педагогічна культура батьків відображається у їх загальній культурі і

реалізується в повсякденній діяльності, у стосунках, поведінці, стилі життя, побуті, засвоєнні культурних досягнень, а також, що слід особливо підкреслити, у творчій і виховній діяльності.

Даний вид культури реалізується у всіх видах виховної діяльності (у тому числі й самовихованні), сприяючи становленню духовно багатой й всебічно розвиненої особистості (як самого вихователя, так і вихованця), формуванню різновекторних взаємин, активізації пізнавальної діяльності і спілкування, а також забезпечуючи динаміку процесів самопізнання, саморозвитку, самовиховання, самовдосконалення, шляхом засвоєння й передачі набутого попередніми і сучасними поколіннями досвіду життєдіяльності й життєтворчості та духовно-культурних надбань власної нації й інших народів.

Таким чином, змістом педагогічної культури сім'ї є взаємостосунки між батьками і дітьми через включення механізмів різних видів їх діяльності і втілення в цій діяльності моральних категорій [1, с.21].

Педагогічна культура батьків містить такі два компоненти: 1. психолого-педагогічні знання, навички та вміння догляду за дітьми дошкільного віку, 2. культура педагогічного впливу. Вони характеризуються наступними параметрами (рівнями сформованості певних складових загальної культури особистості):

- Моральна культура (адекватна самооцінка батьків, самокритичність, свідоме дотримання ними моральних норм і підтримання високих ціннісних орієнтирів);

- Культура мислення (розвинене проблемне мислення, що проявляється в умінні прогнозувати і попереджувати виникнення труднощів виховання; сформоване системне мислення, що полягає у здатності розглядати наявну проблему з різних кутів; наявне оперативне мислення, тобто здатність швидко реагувати на будь-які зміни у виховному процесі, міжособистісних взаєминах, оточуючій дійсності в цілому);

- Мовленнєва культура (володіння виразною та образною, правильною і чистою від слів-паразитів та нецензурних виразів мовою, яка характеризується емоційністю та багатством інтонацій і відповідає літературним нормам);

- Комунікативна культура (здатність на основі реального здорового інтересу привертати до себе увагу дитини, будувати довірливі й доброзичливі взаємини в сімейному колі та з оточуючою громадськістю, вміння в процесі спілкування керувати своїми діями й емоціями, дотримуючись норм етики й моралі);

- Дидактична культура (володіння формами і методами виховання, що

відповідають вимогам нового часу і потребам сучасного суспільства; вміння оптимально організувати виховний процес на основі здорової мотивації);

- Культура праці (уміння й свідоме бажання ефективно і продуктивно працювати, турбуючись про постійне підвищення професійного рівня, зростання якісних і кількісних результатів трудової діяльності, логічну завершеність кожної справи);

- Рухова культура (відповідність загальноприйнятим вимогам етикету щодо постави, ходьби, оптимальності і частоти використання жестів, обрання поз);

- Естетична культура (наявність високого естетичного смаку, що виявляється в умінні розрізнати прекрасне, бажанні і здатності перетворювати навколишню дійсність за законами краси, у тому числі підтримувати належний зовнішній вигляд, оформлювати побут і створювати відповідне вимогам естетики середовище);

- Екологічна культура (бажання оберігати, примножувати і розвивати навколишнє природне середовище, здатність правильно поводити себе в природних умовах (місця недоторканої природи) і середовищі соціальної активності людства (різноманітні населені пункти та місця постійного перебування людей);

- Фізична культура (дотримання здорового, фізично активного способу життя сім'ї та особистої гігієни) [1, с. 22-23].

Як бачимо з наведених параметрів, категорія «педагогічна культура» характеризується такими показниками:

- наявність і якість (глибина, повнота і осмисленість) необхідних психолого-педагогічних знань;

- ступінь сформованості відповідних виховних умінь та навичок;

- адекватне (свідоме ціннісне) ставлення до дітей дошкільнят;

- наявність стабільної стійкої здорової зацікавленості у вирішенні питань виховного впливу та реалізації процесу виховання.

Відповідно до них виділяють три рівня сформованості педагогічної культури:

I рівень – високий. Притаманний молодим батькам з високим ступенем відповідальності за власну діяльність, у тому числі й виховання дітей, та активною життєвою позицією. На основі власних достатньо повних і глибоких психолого-педагогічних знань вони систематично займаються вихованням дітей, орієнтуючись на їх вік, індивідуальні особливості та обрану стратегію виховного впливу. Такі батьки намагаються творчо реалізуватись у процесі сімейного спілкування

та виховання, постійно прагнуть до саморозвитку, самовдосконалення, поповнення своїх знань, підвищуючи власних інтелектуальний, культурний і педагогічний рівень, та подаючи цим своїм дітям достойний приклад для наслідування. Психологічна атмосфера в такій сім'ї відзначається довірливими, добрими, товариськими взаємостосунками.

II рівень – середній. У таких сім'ях батьки приділяють питанню виховання недостатньо уваги, виховний вплив є несистематичним і насправді являється просто доглядом. Батьки відзначаються не сформованістю системи необхідних знань з педагогіки і психології. Вони не вміють використовувати в практиці наявні у них знання, адже не мають чітких уявлень про методи і прийоми сімейного виховання, а у розв'язанні педагогічних проблем та в організації життя дитини спираються в основному на інтуїцію.

III рівень – низький. Таким сім'ям найбільш притаманні типові помилки у вихованні: відсутність єдиних вимог до дітей та не сформованість чіткої стратегії виховного впливу; перевага авторитарного стилю виховання та наявність грубоців, застосування фізичних покарань і моральних принижень; невимогливість батьків до дітей і власне до себе, відсутність здорової мотивації і прагнення до саморозвитку, самовдосконалення. Низький рівень педагогічної культури властивий молодим батькам з повною або частковою відсутністю психолого-педагогічних знань з питань сімейного виховання, пасивним ставленням до своїх виховних функцій, до поведінки дітей, з гнучкою ціннісною системою і нестабільною громадською позицією [1, с.23-24].

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. Аналіз сучасного стану виховання дітей в сім'ях дає підстави стверджувати, що існує велика кількість несприятливих тенденцій і факторів, що суттєво ускладнюють психічний розвиток і виховання дітей. Особливе місце тут займають актуальні педагогічні проблеми, однією з яких є недостатня сформованість і низький рівень педагогічної культури, що призводять до дестабілізації процесу виховання і підміни його звичайним догляданням, загострення проблеми первинної соціалізації дитини, нестабільності емоцій сімейного спілкування, інтенсифікації впливу інформативного кола та індустрії розваг на життя сім'ї.

Невідповідність рівня педагогічної культури молодих сімей вимогам сучасного суспільства спричиняє не лише загострення деструктивних соціальних явищ, а й складнощі внутрішньосімейних стосунків, зростання

кількості конфліктів, порушення загального мікроклімату та втрату виховної функції сім'ї.

Таким чином, ми вважаємо за доцільне створити сприятливе середовище для виховання батьків, формування у них високого рівня педагогічної культури, заохочуючи невпинний саморозвиток дорослих, який ґрунтується на їх свідомому бажанні вдосконалення.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Алексєнко Т.Ф. Молода сім'я: умови виховання дитини / Тетяна Алексєнко. – К., 2004. – 96 с.
2. Maxwell I. Researching Down Ancestors – A practical guide for the family and local historian / Ian Maxwell. – Belfast: Ulster Historical Foundation, 2004. – 296 p.
3. Рацул А.Б. Педагогічна культура сучасної української сім'ї / А.Б. Рацул // Вісник Черкаського університету [Текст] : [зб. наук. ст.]. Серія Педагогічні науки. – 2008. – Вип. 131. – С. 114–123.

4. Савченко Л. Педагогічна культура сучасної сім'ї – основа формування особистості дитини дошкільного віку / Л. Савченко, І. Табачник // Гуманізація навчально-виховного процесу. – Слов'янськ, 2010. – Випуск LIII, Частина II. – С. 225–233.

5. Поніманська Т. Люди і я. Світ дорослих як чинник соціалізації особистості дитини / Тамара Поніманська // Дошкіль. виховання : Наук.-метод. журн. МОН Укр. для пед. і батьків. – 1999. – № 08 (Серп.). – С. 14–15.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Томашевська Світлана Олександрівна – аспірантка кафедри педагогіки і освітнього менеджменту факультету педагогіки та психології Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Коло наукових інтересів: педагогічна культура сімейних стосунків в системі освіти та виховання Японії.

УДК 37.091.3:796

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ВИЩОЇ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ

Анатолій ТУРЧАК, Ольга ШЕВЧЕНКО (Кіровоград)

Формування інформаційно-технологічного суспільства, докорінні зміни в соціально-економічному, духовному розвитку держави потребують підготовки вчителя нової генерації. Реалізація цього стратегічного завдання зумовлена також глибинними змінами в системі й структурі загальної середньої освіти та необхідністю інтеграції національної освіти в Європейський освітній простір.

Метою реформування сучасної педагогічної освіти є формування вчителя ХХІ століття, здатного здійснювати системну професійну діяльність на демократичних та гуманістичних засадах, реалізувати освітню політику як пріоритетну функцію держави, забезпечувати розвиток та самореалізацію особистості, задоволення її освітніх і духовно - культурних потреб, бути конкурентоспроможним на ринку праці.

Вагома роль у вихованні здорової людини, спроможної ефективно реагувати на виклики сьогодення, успішно створювати духовні й матеріальні цінності, генерувати нові ідеї і творчо їх утілювати, належить освіті. Перед нею постає завдання сформувати особистість, яка зміцнює власне здоров'я у процесі занять фізичною культурою.

Фізична культура містить значний потенціал для формування здорового покоління, позитивно впливає на ціннісну сферу молоді, сприяє залученню її до практичної діяльності,

пов'язаної з фізичним удосконаленням, як невід'ємною складовою загального здоров'я людини. Тому, залучення підростаючої особистості до цінностей фізичної культури має стати одним із перспективних напрямів роботи закладів освіти, у т. ч. вищих навчальних закладів [5, с.130].

Проблема виховання й розвитку підростаючої особистості, яка ставиться до власного здоров'я й фізичної культури як цінності, перебуває в полі дослідницької уваги багатьох науковців. Так, особливості формування в людини ціннісного ставлення до об'єктів зовнішнього світу висвітлено в працях С. Архангельського, І. Бега, Л. Божович, Б. Братуся, О. Дробницького, Д. Леонтєва, О. Леонтєва, С. Луїнович, Б. Ольшанського, Б. Шияна та інших.

До вивчення проблем фізичного виховання молодого покоління зверталися Н. Денисенко (формування свідомого ставлення до здоров'я, організація рухового режиму), В. Кайносов, М. Солопчук, Н. Хоменко (формування потреби у фізичному вдосконаленні), Б. Ведмеденко, С. Жевага Ю. Железняк, М. Зубалій, В. Назаров (виховання звички до систематичних занять фізкультурою і спортом), П. Жорова, І. Назарова, С. Пугров (позитивне ставлення до занять фізичною культурою), Є. Щербаков (розвиток інтересу до спортивно-фізкультурної діяльності), Г. Власюк, В. Новосельський,